

LOB: assimileren, emanciperen of participeren?

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid onderscheidt in een rapport uit 2007 drie opvoedkundige stelsels: assimilatie (gericht op aanpassing aan het bestaande), emancipatie (gericht op ontplooiing van het individu) en participatie (gericht op deelname aan de samenleving). De geschiedenis laat volgens de WRR een slingerbeweging zien. Na de Tweede Wereldoorlog stond assimilatie voorop, het invoegen van jongeren in de bestaande, als stabiel geziene wereld van de volwassenen. In de jaren zestig van de vorige eeuw verschoof het accent naar emancipatie, de ontwikkeling van potenties en autonomie. In het begin van de 21^e eeuw is de nadruk komen te liggen op meedoen, gelijkwaardigheid en dialoog tussen jongeren en volwassenen.

Deze laatstgenoemde benadering herkennen we in de actueel vigerende theorie en praktijk van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Aan alle kanten wordt gepoogd het onderwijs praktijkgericht, dialogisch en vraaggestuurd te maken. Leerlingen laten meedoen bij het oplossen van levensechte problemen, een gelijkwaardige dialoog met hen voeren over hun ervaringen en henzelf hun leerroute laten bepalen. De theorie belooft, dat als we daarin slagen, het onderwijs loopbaancompetente abiturienten met een arbeidsidentiteit zal afleveren. Een aantrekkelijk perspectief, want 'verkeerde keuzen' kosten de samenleving handenvol geld en de arbeidsmarkt heeft behoefte aan werkenden die weten wat ze kunnen en willen en die zelf koersvast hun loopbaan kunnen sturen. In die zin is de huidige benadering ook assimilerend.

Tot nu toe lukt het nog niet zo goed. Volgens de theorie moet dat liggen aan een tekort aan transformerend leiderschap waardoor de beoogde leeromgeving nog niet tot stand komt. Of aan de docenten die nog geen goede dialoog kunnen voeren. Nog harder trekken aan de onderwijshervormingen is het logische antwoord.

Er is nog een andere mogelijke verklaring voor de problemen bij de uitvoering van de theorie, namelijk dat deze jongeren te veel als volwassenen beschouwt. Voor de ontwikkeling van zelfkennis en het vermogen om evenwichtige keuzen te maken is tijd nodig. Tijd voor biologische rijping van de hersenen en tijd voor het opdoen van levenservaringen. Dit kunnen we niet forceren met een

radicale hervorming van de leeromgeving op school. En als we het toch proberen, richten we misschien schade aan. Zoals trekken aan het gras om het harder te laten groeien. Moeten we dan niets doen? Zeker niet. Zolang het systeem leerlingen dwingt om vroege, vèrestrekkende keuzen te maken, moeten we hen daarbij ondersteunen. Zeker moeten we hen een leeromgeving bieden die hun ontwikkeling stimuleert. De drie genoemde dimensies (praktijkgericht, dialogisch en vraaggestuurd) bieden daarvoor een inspirerend kader. De concretisering moet echter passen bij het ontwikkelingsniveau van leerlingen, onderwijsorganisatie en docenten. De ambities moeten realistisch zijn, anders is frustratie aan alle kanten onvermijdelijk. Ook geduld is nodig. Hoe goed we ons werk ook doen, we zullen erin moeten berusten dat jongeren vaak 'verkeerde keuzen' maken en op hun twintigste nog lang niet loopbaancompetent zijn.

Opvoeden moet volgens de WRR een tweezijdig, gecoreguleerd, adaptief proces zijn. Ik denk daarbij aan de weerstand van leerlingen tegen reflectieopdrachten. Die moet serieus genomen worden. Ik heb geen bewijs, maar ik vermoed dat een te vroege confrontatie met levensvragen tot piekeren kan leiden. Daarnaast kan reflectie met als doel een realistisch zelfbeeld negatief uitwerken. Jongeren worden gestimuleerd om conclusies te trekken uit hun ervaringen, maar die bieden daarvoor een nog te smalle basis. Te vroege conclusies over hun capaciteiten en motieven van dat moment, zetten een rem op de ontwikkeling van hun mogelijkheden. De beelden die zij hebben van zichzelf, zijn nog meer dan op hun nog smalle ervaringen gebaseerd op de meningen van anderen. Als deze zelfbeelden hun toekomst bepalen, gaan er veel potenties verloren. Potenties die hard nodig zijn in de turbulente maatschappij van de toekomst. Kortom: assimilatie werkte alleen goed in een stabiele maatschappij en participatie is te optimistisch omdat jongeren zich eerst moeten ontwikkelen. Gaat de slinger weer terug naar emancipatie?

Tom Luken is arbeids- en organisatiepsycholoog en werkt als onafhankelijk onderzoeker en adviseur bij loopbaanvraagstukken. Hij is onder meer lector Learning & Development bij Pro Education.

